

# BİLİMSEL SOSYALİZM VE ATATÜRK

19 Mayıs 2022

Yıldırım Koç

Yaşım ilerledikçe Atatürk'e saygım ve sevgim sürekli olarak daha da artıyor. Hele, Atatürk'ün o kısacık ömrüne sığdırdığı büyük atılımların esasında Türkiye'ye özgü bir sosyalizm projesi olduğunu düşündükçe, hayranlığım daha da büyüyor.

Atatürk'ün çabalarını ve başarılarını "Türkiye'ye özgü bir sosyalizm modeli" olarak değerlendirdiğimde, kendisini bilimsel sosyalist olarak nitelendiren bazı kişiler, Atatürk'ü kendi anlayışlarındaki sosyalizm ölçütleriyle değerlendiriyorlar ve bu görüşe karşı çıkıyorlar. Özellikle de bilimsel sosyalizmin "enternasyonalist" olduğu, Atatürk'ün ise milliyetçi bir anlayışla hareket ettiğini belirtiyorlar.

Önce bilimsel sosyalizmden başlayalım.

"Bilimsel sosyalizm" in uygulanmasının bir reçetesi var mı?

Örneğin, Marx ve Engels, uğrunda mücadele ettikleri sosyalist ve komünist dünya için reçete hazırlamışlar mı?

Böyle bir reçete yok.

Rus Devrimi, "bilimsel sosyalizm" i rehber edinmiş bir parti tarafından gerçekleştirildi. Sovyetler Birliğini 1991 yılına kadar bir "komünist parti", "bilimsel sosyalizm" anlayışıyla yönettiğini ileri sürdü.

Çin Devrimi de "bilimsel sosyalizm" i rehber edinmiş bir parti tarafından gerçekleştirildi. Çin Komünist Partisi bugün de "bilimsel sosyalizm" anlayışıyla davrandığını ileri sürüyor.

Diğer ülkelere geçmeden çok somut iki soruyu gündeme getireyim:

Sovyetler Birliği tarihinde de, Çin Halk Cumhuriyeti tarihinde de, birbirinden çok farklı aşamalardan geçildi ve her bir farklı (ve bazen geçmişten 180 derece farklı) aşamanın "bilimsel sosyalizm" e uygun olduğu ileri sürüldü.

Sovyetler'de savaş komünizmi de, yeni ekonomi politika (NEP) dönemi de, kolektivizasyonlar da, ardından gelen farklı adımlar da hep "bilimsel sosyalizm" e uygundu. Sosyal demokratları "sosyal faşist" ilan edip onlara saldırmak da, ardından faşist Almanya ile anlaşmak da "bilimsel sosyalist" ilkelere göre davranmaktı. Peki, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 1956 yılındaki 20. Kongresi'nde geçmiş döneme ilişkin çok sert eleştiriler ve suçlamalar dile getirildiğinde, "bilimsel sosyalizm" den sapıldı mı? Hayır, yine "bilimsel sosyalizm" e bağlılık mesajları verildi.

Çin Komünist Partisi'nin tarihindeki savrulmaları hatırlayın. Her savrulmada "bilimsel sosyalizm" adına işler yapıldı. Kültür Devrimi de, yabancı sermayenin ülkeye davet edilmesi de "bilimsel sosyalizm" e uygundu.

O zaman ister istemez insan kendisine şöyle bir soru soruyor: Bunların hepsini "sosyalizm" ve hatta "bilimsel sosyalizm" olarak nitelendirenler, niçin Atatürk'ün çabaları ve başarıları söz konusu olduğunda, sanki evrensel bir "bilimsel sosyalizm" tanımı ve reçetesi varmış gibi hareket ediyor?

İkinci soru da "bilimsel sosyalizm" i benimsediğini ve uyguladığını ileri süren komünist partilerinin birbirlerine yaptıkları ciddi suçlamalar. Fazla uzağa gitmeye gerek yok. Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile Çin Komünist Partisi'nin birbirlerine hakaret derecesinde saldıran mektupları 1963 yılında kamuoyuna yansıdı. Her iki taraf da "bilimsel sosyalizm" i kendilerinin temsil ettiğini ileri sürüyordu. Ayrıca Yugoslavya'nın Tito'sunun, Arnavutluk'un Enver Hoca'sının Sovyetler Birliği ile tartışmalarını hatırlayın. Herkes "bilimsel sosyalizm" i uyguladığını ileri sürüyordu.

Bir de Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne bakın. İktidarın babadan oğula ve ardından toruna geçtiği bir "bilimsel sosyalizm" modeli uygulanıyor. 50 yılı aşkın bir süredir bilimsel sosyalizmi öğrenmeye ve savunmaya çalışan biri olarak, kesinlikle Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti gibi bir ülkede yaşamak istemem; Türkiye'de öyle bir düzen kurulmaya çalışılırsa da, karşı çıkanlardan biri olurum.

Özetle; Atatürk'ün çaba ve başarılarının ölçülmesinde kullanılacak bir "bilimsel sosyalizm" uygulaması yok. Olamaz da. Her ülke kendi devraldığı ekonomik, siyasal, kültürel miras temelinde,

çok genel bazı amaçlara ulaşmak için çaba gösteriyor. Türkiye’de Atatürk’ün yaptığı da bundan farklı değil.

Ortada bir “bilimsel sosyalist” devlet ve politikalar bütünlüğü reçetesi yok. Ayrıca, sosyalizm, yalnızca “bilimsel sosyalizm” olarak nitelendirilen anlayışla da sınırlı değil.

İnsanın insanı sömürmediği, üretim araçlarının en önemlileri üzerinde kamu mülkiyetinin olduğu bir dünya çabası, “bilimsel sosyalizm” dışındaki “sosyalist” anlayışlarda da var. Engels’in en önemli ve en yaygın okunan kitaplarından biri, Anti-Dühring kitabının bir bölümünün özeti niteliğindeki “Ütopik Sosyalizm, Bilimsel Sosyalizm”dir. Engels, bu kitapta, “bilimsel sosyalizm”in yanı sıra, eleştirdiği bir “ütopik sosyalizm” olduğunu, sosyalizmin yalnızca “bilimsel sosyalizm” ile sınırlı olmadığını anlatıyor.

1960’larda milliyetçilikle sosyalizmi bütünleştiren “Arap sosyalizmi” ve “Afrika sosyalizmi” vardı. Siz bunları sosyalizmden saymayabilirsiniz, ancak bu siyasal akımlar belirli dönemlerde bazı ülkelerde iktidara geldi. Herkes “sosyalizm”i sizin tanımladığınız gibi tanımlamak zorunda da değil. Ayrıca, “bilimsel sosyalizm” uygulamalarının nasıl olduğuna yukarıda kısaca değindim.

Ayrıca, günümüzde “Sosyalist Enternasyonal” diye bir örgüt var. Ne diyeceksiniz? “Onlar sosyalist değil” mi diyorsunuz. Onlar kendilerini öyle tanımlıyorlar. Onların sosyalizm anlayışı da öyle.

İngiltere’deki Fabian Derneği’ni hatırlayın. Üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyeti savunuyorlardı; ancak aynı zamanda sömürgeciydiler de. “Kendine Müslüman” deriz. Onlar da “kendilerine sosyalist”tiler.

Atatürk’ün Türkiye’ye özgü sosyalizmi de böyle bir olgu.

Ben, kendisini ister “bilimsel” olarak nitelendirsin, ister yalnızca “sosyalizm” olarak tanımlasın, sosyalizmin özünden şunları anlıyorum:

Bağımsız ve demokratik bir ülke olmalı. (Örneğin, Sovyetler Birliği döneminde Sovyet cumhuriyetlerinin bazıları ve Bulgaristan, Macaristan, vb. bağımsız mıydı?)

İnsanlar, başka insanların (sermayedarların, toprak ağalarının, şeyhlerin, aşiret reislerinin, din adamlarının, erkeklerin, vb.) kulluğundan veya başka ülkelerin hakimiyetinden kurtularak özgür bireyler olarak yaşamlarını sürdürebilmeli.

Halklar, başka halklar ve ülkeler tarafından sömürülmeden ve başka halkları ve ülkeleri sömürmeden yaşamalı.

Üretim araçlarının ve madenlerin büyük bölümü kamunun (devletin veya diğer kamu kurumlarının) ortak mülkiyetinde olmalı.

Dış ticaret devletin kontrolünde olmalı.

Eğitim ve sağlık hizmetleri büyük ölçüde parasız olarak devlet tarafından sağlanmalı.

Devlet, yurttaşlarına ucuz ve nitelikli barınma olanakları temin etmeli.

Elektrik, havagazı, su temini, ulaştırma, taşımacılık, iletişim, kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilmeli.

Kırsal kesimde devlet, kamu mülkiyetindeki büyük çiftlikler ve kooperatifler aracılığıyla küçük üreticiliği desteklemeli.

Bankacılık ve sigortacılıkta devlet hakim olmalı.

İnsanlar paranın ve malların esiri olmamalı; para ve mallar insanların ihtiyaçlarını karşılamada kullanılan araçlar olmalı.

Herkes, toplumsal üretime ve ilişkilere yeteneğine göre katkıda bulunmalı, temel ihtiyaçlar devlet tarafından karşılandıktan sonra, katkısına göre pay almalı.

Bencilik, bireycilik, acımasız rekabet, başkalarının başlarına basa basa yükselme hastalığı sınıflı toplumlara özgü kötülüklerdir. İnsan ilişkileri imece, paylaşım, dayanışma, dostluk, yoldaşlık temelinde biçimlendirilmeli.

Doğanın insanlığa sunduğu nimetler gösterişçi tüketimle israf edilmemeli, doğaya zarar verilmemeli.

Böyle bir toplum, yalnızca günümüzdeki birçok insanın değil, tarihte baskıya ve sömürüye karşı mücadele eden birçok insanın da amacıdır.

Atatürk’ün çaba ve başarılarını bu açıdan değerlendirdiğimde, Türkiye’ye özgü bir sosyalizmden söz edebiliyorum. Bir arkadaşımın ifadesiyle, “Altı ok, Türkiye sosyalizminin ilkeleridir.”

Peki, bu sistem nasıl kuruldu?

Mustafa Kemal Paşa'nın dehası sayesinde. Sovyet Rusya adına Mustafa Kemal Paşa'yı Ankara'da ziyaret eden Ukraynalı devrimci komutan M.V. Frunze'nin 25 Aralık 1921 tarihindeki ifadesiyle, "yukarıdan aşağıya" bir biçimde.

Peki, sosyalizm ille Rusya ve Çin'de olduğu gibi mi kuruldu zannediyorsunuz?

Moğolistan'da sosyalizm nasıl kuruldu? Litvanya, Letonya ve Estonya'da Sovyet cumhuriyetleri nasıl kuruldu? Bulgaristan, Macaristan, Çekoslovakya, Romanya, Polonya ve Demokratik Almanya'da komünistler nasıl iktidara geldi? Buralarda işçi sınıfının önderliğinde devrimler mi yapıldı, yoksa Kızıl Ordu mu belirleyiciydi? "Sosyalizm kurulduktan sonra" buralar bağımsız ve demokratik ülkeler miydi, yoksa Sovyetler Birliği'nin hegemonyası mı vardı? (1976 yılında Bulgaristan'a ilk gittiğimde, şehirlerarası yollarda çok büyük panolar görmüştüm. Önde Sovyet lideri Brejnev'in resmi, arkada Bulgaristan başbakanı Jivkov'un resmi yer alıyordu. Türklere de askerde silah vermiyorlar, onları "emek eri" adı altında inşaatlarda çalıştırıyorlardı.)

Sovyetler Birliği enternasyonalist miydi? Peki, günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti enternasyonalist mi?

Bir de Mustafa Suphi'nin öldürülmesi konusu var. Bu cinayet konusunda Mustafa Kemal Paşa suçlanamaz. Peki, bu konuda Mustafa Kemal Paşa'yı haksız yere suçlayanlar, Sovyetler Birliği'nde 1930'lu yıllarda Rus Devrimi'nin en önemli önderlerinden olan Bukharin, Zinovyev, Kamenev ve benzeri kişilerin, işkenceyle alınmış itirafları sonrasında hain ilan edilerek öldürülmeleri konusunda ne diyorlar?

Sorular, sorular. Ama bu soruları sormadan, Türkiye'ye özgü sosyalizm anlayışını eleştirmek doğru ve haklı olmuyor.